

УДК 101:316.3:305:821.161.2Куліш](045)

Ю. Стребкова, кандидат філософських наук, доцент
Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"
(Київ, Україна)
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-9941-0330>

ЧОРНА РАДА НА ГЕНДЕРНОМУ ТЛІ: ХРОНІКИ 2010–2013 РОКІВ

Досліджується вплив гендерних чинників на соціальну стабільність з використанням лексем роману "Чорна рада" П. Куліша. Художню творчість Пантелеймона Куліша використано не лише як відображення історичних подій 1663 року, а й як проект соціальної реальності, що відтворюється в історичній перспективі. Всі цитати з роману "Чорна рада" взяті з видання 2008 року серії "Українська класика" і не співвідносяться з образами чи героями письменника. Проаналізована гендерна складова розгортання соціальних конфліктів. Продемонстровано, що в Україні поглиблене вивчення власної історії та культури може бути використано для профілактики та боротьби з проявами гендерно обумовленого насильства. Продемонстровано, що соціальна філософія поєднуючи методології соціального і гуманітарного пізнання, дає можливість не лише аналізувати художню літературу як відображення соціальної дійсності, а й застосовувати елементи творів для дослідження етико-гуманістичної спрямованості традицій та антигуманних практик.

Висвітлено, що трактування традицій відігравало ключові позиції у процесі розбудови української державності під час подій 2010–2013 років. У хроніках українських подій, які передували Євромайдану, виявлені гендерні маркери насильства. Показано, що гендерно детерміноване насильство є неприпустимим і не традиційним для України. Проаналізовані новинні та пропагандистські інформаційні ресурси на предмет формування концепту "антисімейні технології", до яких відносять гендерну політику, ювенальну юстицію та так звану "гомодиктатуру". Російськомовні цитати наводяться без перекладу з метою збереження стилістики та оригінальності концепту. Розкрито релігійну складову російського інформаційного впливу: перенаправлення спротиву діям зовнішніх ворогів України у агресію до своїх громадян – жінок. Висвітлено, що не лише проросійські, а й патріотичні сили під дією релігійних настроїв поширювали агресію проти європейської політики гендерної рівності. Доведено, що ігнорування гендерних аспектів безпеки призводить до дестабілізації стану громади, при цьому виникає загроза не лише безпеці окремих громадян, а й соціальній стабільності загалом. Стверджується, що в Україні толерування будь-якою релігійною організацією насильства щодо жінок не буде сприйнято позитивно і буде мати негативні наслідки.

Ключові слова: українські хроніки, лексеми П. Куліша, "Чорна рада", гендер, гендерні маркери соціальної стабільності, провісники Євромайдану.

Літературні твори є невід'ємною складовою історико-філософського українознавчого дискурсу. Досліджуючи творчу спадщину П. Куліша, сучасні автори відзначали значимість внеску класика у різні напрями українознавства та соціотворчий потенціал його філософських поглядів [7; 19; 18; 6; 27]. П. Радько, досліджуючи трагічні традиції українського державотворення в контексті творчості П. Куліша, зазначає, що по суті, у романі "Чорна рада" автор висунув суспільний ідеал для своєї сучасності: складної та драматичної [18]. В. Лазарева звертає увагу: "Аналізування творчого спадку українського діяча важливе не тільки в пізнавальному плані, а й в тому сенсі, що багато його державницько-правових ідей та думок постають актуальними і в плані нинішнього життя українського народу" [6, с. 259]. Широко представлені розробки, що стосуються інтерпретації образів історичного роману "Чорна рада". Український національно-культурний компонент у мові художньої історичної прози П. Куліша та національно маркована лексика є предметом дослідження сучасних українських філологів (Г. Гайдученко, Л. Зорівчак, В. Красавіна, Н. Слободянюк та ін.). Проте, не дивлячись на значну кількість праць науковців, які присвятили свої роботи вивченню творчої спадщини П. Куліша, у сучасних соціально-філософських дослідженнях не достатньо представлені можливості застосування національно-культурної лексики.

Оскільки дослідження історії становлення та розвитку наукової думки неможливе без усвідомлення та засвоєння досвіду і уроків з доробку попередників, розглянемо художню творчість Пантелеймона Куліша не лише як відображення історичних подій 1663 року, а й як проект соціальної реальності, що відтворюється в історичній перспективі. Поглянемо на події в Україні, що передували Євромайдану, крізь призму хронік П. Куліша, а саме використовуючи лексеми роману "Чорна Рада". Всі цитати взяті з видання творів 2008 р. серії "Українська класика" [5] і не співвідносяться з образами чи героями роману.

Предметом дослідження Т. Орлової є розгортання історіографічного процесу як віддзеркалення накопичення знань щодо внеску жіноцтва у творення українського життя, виявлення проблемно-тематичних пріоритетів, впливів соціально-економічних, політичних, ідеологічних та загальнокультурних умов на світоглядні позиції авторів [12, с. 259]. Загалом же, кризові переломні моменти, що звісно затримають людей різного статусу, віку та статі, не достатньо опрацьовані саме у гендерному контексті. Пророчими виявились слова П. Куліша щодо подій початку ХХІ ст.: "у вас десять гетьманів хапаться за булаву, а що Вкраїна роздірана надвоє, про те усім

байдуже!"¹ [5]. У часи конфліктів і конфронтацій права та можливості піддаються серйозним випробуванням. К. Левченко, аналізуючи національні механізми протидії гендерному насильству та торгівлі людьми, дійшла висновку, що "соціально-політичні рухи та трансформації 2013–2014 років в Україні стали наслідком системного порушення прав людини" [8, с. 259]. М. Скорик, аналізуючи основні результати проведеного нею дослідження передвиборчих програм партій, що брали участь у передвиборчих перегонах 2012 р., зазначає: "зроблені висновки варто розглядати не як підставу для панічних настроїв, а як керівництво до конструктивних дій та започаткування діалогу стосовно гендерної рівності" [21, с. 54]. Нашою позицією, було почати "бити тривогу" щодо загроз соціальної стабільності з причин поширення антигендерних і антисоціально-європейських настроїв. Різні підходи до вирішення ситуації, що склалась на початок 2013 р. були запропоновані у аналітиці та рекомендаціях різних громадських організацій, зокрема, викладені у Звіті про політичну участь жінок [2], матеріали з якого були використані при написанні цих хронік.

Соціальна філософія, поєднуючи методології соціального і гуманітарного пізнання, дає можливість не лише аналізувати художню літературу як відображення соціальної дійсності, а й застосовувати елементи творів для дослідження етико-гуманістичної спрямованості традицій. Саме у часи кардинальних змін у суспільстві трансформуються уявлення про традиції та вибудовуються нові ціннісно-смыслові горизонти нації. Відродження традицій відігравало ключові позиції у процесі розбудови української державності як у часи козаччини, так і під час подій 2013–2014 рр. Традиції захищаються сучасним законодавством, так, Стаття 11 Конституції України проголошує державне сприяння консолідації та розвитку українських традицій. Проте проблемою є вузьке трактування традицій і, зокрема, підміна традиційних моральних цінностей релігійними концептами.

З 2010 р. можна виділити новий етап актуалізації традиційних цінностей, що характеризується посиленням впливу церкви на соціально-політичні процеси та клерикальними змінами у законодавстві. У Верховній Раді України діє Представництво Української Православної Церкви, яке має статус Синодальної установи. Серед законодавчих ініціатив – Проект Закону про внесення змін до деяких законів України (щодо партнерських взаємовідносин держави, школи і церкви), що стосувався реформи освіти задля "збереження та примноження традиційної релігійної культури". Популярності набува-

¹ Тут та надалі цитати з роману П. Куліша виділено курсивом.

ють різноманітні заходи за спільною участю чиновників і релігійних діячів. За даними дослідження Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова "Україна-2013: державно-релігійні відносини", на початок 2013 р. 67 % громадян України визнають себе віруючими, причому найчисленнішим є православне християнство Московського Патріархату, найбільш релігійними – західні регіони України. У липні 2012 р. молодий львів'янин у релігійному екстазі вирізає собі склом очі... (ТСН, Чорна Хроніка: 10 липня 2012 року).

"Минаючи і тих, що скачуть, і тих, що плачуть". Хоча Конституція України та чинні українські закони не визначають понять традиції та традиційних і сімейних цінностей, ряд нормативних актів, що дотичні до проблем моралі, традиції та соціальної активності жінок і були чинними на початок хронік, містять такі терміни. При цьому традиційний підхід передбачає не стільки обмеження соціальної активності жінок, скільки закріплення жінки за сімейною (приватною) сферою. Стаття 24 Конституції України гарантує надання жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності. У цій же статті стверджується, що не може бути привілеїв за ознаками політичних, релігійних та інших переконань; все частіше депутати Верховної Ради України 6-го та 7-го скликань звертаються до преамбули Конституції України, де зазначено, що "цей Закон ухвалено з усвідомленням відповідальності перед Богом". На їхню думку, це означає: "Конституцією України визначено, що Україна є християнською державою" (Партія "Свобода" 2012 р.). Загалом, можна стверджувати, що в контексті запланованих змін, питання законодавчого закріплення традиційних цінностей знову буде актуальним.

Чинна Конституція України стверджує рівність жінок і чоловіків у найбільш традиційній соціальній сфері – шлюбні взаємини. Стаття 51 констатує: "Шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї". Стаття 3 Закону України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків" стверджує, що державна політика повинна бути спрямована на пропаганду культури гендерної рівності. Разом із тим у рекомендаціях Парламентських слухань на тему: "Інститут сім'ї в Україні: стан, проблеми та шляхи їх вирішення", що відбулись у вересні 2012 р., неодноразово наголошується на необхідності пропаганди традиційних сімейних цінностей, і жодного разу не згадується про гендерну рівність. При цьому такі концепти, як "пропаганда", "традиційні цінності", "сімейні цінності" в українському законодавстві досі не визначені і стають предметом спекуляцій. З 2010 р. під пропагандою традиційних сімейних цінностей мається на увазі поширення образу залежної, підлеглої та соціально обмеженої жінки. Так, навіть у вітанні з нагоди жіночого свята нагадується, що жінка дана чоловікові і "повинна з любов'ю трудитися для його блага" [4], що контрастує з волелюбним характером багатьох українських жінок.

"Усяке зараз домисляється, куди вони простують". За даними Інформаційно-консультативного жіночого центру, Women's Consortium of Ukraine, "Ла Страда-Україна" та інших, українські ЗМІ у 2010–2012 рр. продовжують поширювати гендерні стереотипи, обмежуючи жіночу активність приватною сферою: побут, догляд, сексуальність. Релігійні діячі ініціюють виділення ефірного часу на всіх каналах для проведення духовно-просвітницьких і морально-виховних програм за участю представників Церков і релігійних організацій України. Разом з тим, транслюються телепередачі зі зневажливим ставленням до жінок, які позиціонуються як сімейні: "Мін'яю жінку", "Давай поженимся", "Сім'я". У першій передачі дві сім'ї обмінюються жінками як речами. У передачі "Сім'я" чоловік і жінка одружуються наосліп. У подібних телепрограмах пару чоловікам підбирають "експерти": незнайомі свахи, нумерологи та астрологи, маскуючи таке дійство під "наші" традиції. Але варто наголосити, що українській традиції притаманна не лише згода жінки на шлюб, а й жіноча ініціатива у виборі шлюбного партнера. Українській традиції, загалом, не властиве жорстке обмеження участі жінок у соціально-культурному житті. Наша історія містить яскраві образи жінок-лідерок, меценаток, вчених, мисткинь, громадських і політичних діячок, учасниць боротьби за незалежність України та збереження національних традицій. Починаючи від античних згадок в "Історії" Геродота і до "Опису України", зробленого у 17 ст. Г. Бопланом, українською джерела фіксують, що порівняно із географічним

оточенням, українські жінки відзначалися освіченістю, фізичним розвитком, активністю, більшими майновими правами та соціальними свободами.

"Бо й тобі те ж буде: нерівними на світ народжаємось, а рівними вмираємо!" Етнографи, історики та соціологи зазначають певні нерівності між чоловіками та жінками, але відзначають ряд унікальних культурних проявів активності українок: обряд сватання дівчини до парубка, понеділкування, господарську владу матері та свекрухи, активну сексуальність жінок різного віку, феномен материзми (успадкування земель, майна та коштів за жіночою лінією незалежно від шлюбного статусу) та ін. Матріархальні традиції, що закладалися у свідомості українців ще з часів Трипільської культури, підтримувалися та закріплювалися у часи козаччини. Український фольклор часто демонструє домінування жінки над чоловіком (О. Апанович, Н. Божко, В. Борисенко, М. Головащенко, О. Кікінежді, О. Кривоший та ін.).

Отже, є підстави вважати, що історично склалась висока, порівняно із прилеглими до українських земель територіями, соціальна активність українських жінок. Звісно, це контрастує із релігійним баченням соціального покликання жінки "як прислужниці чоловіка, як відмінної від чоловіка на індивідуальному й соціальному рівнях" [15. с. 5]. Зафіксували це й сучасні автори Католицького порталу: "Наскільки далеким є Божий стандарт від повсюдно поширеного українського матріархату!" [26]. Тому, під виглядом традиційно-української жіночої ролівої активності часто подається концепт "берегині" – хранительки родового вогнища. Лише деякі фахівчині, здебільшого з Української асоціації дослідників жіночої історії та Центру українознавства, вважають міфологеми "Берегиня" культурно та історично не виправданою (О. Кісь, І. Грабовська, М. Говоська та ін.). У суспільній практиці сучасна українська дводохідна сім'я з активною, високоосвіченою працюючою дружиною контрастує з російським баченням традиційної сім'ї: "Здесь есть четкое распределение функций между супругами: если мужчина является кормильцем, то женщина обязана быть хранительницей домашнего очага" [20].

Зазначимо, що соціально-рольова модель берегині у 2010–2012 рр. була неоднозначною. Наприклад, у рамках Всеукраїнського соціально-виховного проекту "Я – Берегиня" під патронатом Інституту Уповноваженого Президента України з прав дитини пропонувалось обрати найкращу з "Берегинь". У якості параметрів виступали: вміння доглядати за своєю зовнішністю, бути стильною, стати успішною та правильно обрати майбутню професію, знати та захищати свої права. На нашу думку, певна популярність концепту "Берегині" свідчить, що в українській ментальності жіночність не завжди конфліктує із лідерськими якостями, красою і сексуальністю. Натомість, пропонуване бачення жіночої підлеглості, покори та соціальної обмеженості знаходить мало відгуку у масовій свідомості українських жінок. Та все ж, саме у відтворенні псевдотрадицій жіночої обмеженості окремі діячі вбачають майбутню Україну, а жіночий активізм і вихід жінки за межі сім'ї тлумачать як загрозу власним інтересам, адже "Релігійна віра та міцна сім'я – те що об'єднує "Руский мир" (В. Гундяєв. Виступ Святійшого Патріарха Кирила на відкритті IV Асамблеї Русского мира).

"А тим часом католицькі пани з нашими перевертнями усилювались унію на Україні прищепити і не в одну церкву попом уніта, на огиду людям, поставили". Поряд із пропагандою нео-традиційних цінностей розвивається формування концепту "антисімейні технології", до яких відносять гендерну політику, ювенальну юстицію та так звану "гомодиктатуру". Гендерна політика витлумачується як запозичення, і як не властива українській ментальності. В Україні масово реєструються та функціонують низка прорелігійних громадських організацій та неформальних об'єднань ("Батьківський комітет України", Українська Правовірна Греко-Католицька Церква, "Сім'я під Покровом Богородиці" та ін.), які ставлять за мету співпрацю з владними структурами та посилення впливу на законодавчу та виконавчу владу. З 2010 р. їх представники входять до складу багатьох Громадських рад (Консультативно-дорадчі органи, які діють при органах виконавчої влади відповідно до Постанови від 3 листопада 2010 р.). У наслідок такого впливу, соціально-політична активність жінок та гендерна політика загалом, витлумачується як нетрадиційна та спроможна

¹ Тут та надалі російськомовні цитати наводяться без перекладу з метою збереження стилістики та оригінальності концептів.

здавати суспільству шкоди. "Традиционная семья – будущее народа. Гендер – крах традиционной семьи!". Шаблонні рекомендації та звернення з такими гаслами з 2010 року масово розміщуються на нині закритих сторінках сайтів: Центру соціального захисту молоді та юнацтва, Інституту подружнього життя, Спільки молодих християн України, Батьківського комітету України; об'єднань "Міжнародний центр батьківства", "Любов проти гомосексуалізму", "Всі разом", "Серебряное кольцо", "Духовность и благополучие" та ін. У зверненнях від цих організацій до державних органів створюється ефект протиставлення "своїх" (культурних, християнських, правильних ролей жінки) та "західних" (аморальних, бездуховних та поганих). Формується вороже ставлення до всього "чужого-західного": "Більшість із руйнівних явищ, чужих для культури і традиційних цінностей України, поширюється за допомогою ресурсів міждержавних структур, таких як Організація Об'єднаних Націй і Рада Європи" [9].

"А ченці собі любили мирянам у голову задовбувати, що нема в світі ворога окрім ...". Цікавою у 2011–2013 рр. стає офіційна позиція ВЦІРО (Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій) щодо тогочасних гендерних ролей та євроінтеграції. На сайті офіційного інтернет представництва ВЦІРО декларується підтримка традиційних моральних, сімейних та інших духовних цінностей саме у контексті поглиблення відносин між Україною і ЄС. Натомість, в Основах соціальної концепції Руської Православної Церкви (яка на той час домінувала у ВЦІРО) засуджуються "заклики до штучного зрівняння участі жінок і чоловіків у кожній сфері людської діяльності" та наголошується, що особливості статей не обмежуються тілесними відмінностями, чоловік і жінка являють собою два різних образи існування, а "рівність достоїнства статей" спирається на природні відмінності та означає відмінне покликання як у сім'ї, так і в суспільстві [13]. Формується антигендерний концепт: гендерна рівність, що є невід'ємною складовою євроінтеграції, релігійними діями подається як ворог традиційного та сімейного устрою. Відповідно, для російської церкви, фемінізм вважається "дуже небезпечним явищем" [14].

"Якби вражі ляхи, собі на лихо, не потривожили козацького рою, то й досі б, може, так би сиділи. Погано було за ляхів, та вже ж і наші гуляють не в свою голову!" Пантелеймон Куліш вважав, що на відміну від українських полів, католицькі пани, недоляшки та уніати особливо жорстоко знущались над українським людом. Історичний роман просякнутий ідеєю народної відплати "за безбожний глум польських консистентів, і урядників над українцями, за наругу католиків і унітів над греко-руською вірою" [5]. Сучасна дослідниця С. Норріс наводить слова М. Лемпарт, що католицьке духовенство понад усе ненавидить жінок. Потім йдуть гомосексуали і мігранти, "але жінок вони ненавидять найбільше" [1]. Все ж релігійні діячі різної конфесійної належності одноставно у питаннях фемінізму та ЛГБТ: "Церква закликає боротися з поширенням цієї диявольської спокуси, яка, сприяючи руйнуванню сім'ї, підірває основи суспільства" [13].

"Гетьману над нами хто хоч — чи лицар, чи свинопас, — аби ми полковникували". Хоча з 2008 р. київські студентки, рух ФЕМЕН та громадські активістки закликають звернути увагу чиновників на проблему активного розвитку підпільного секс-туризму в Україні, котрий набуває загрозливих масштабів (Акція "Україна — не бордель!", січень 2011 р.), Віктор Янукович, рекламуючи майбутній футбольний чемпіонат Євро-2012 на форумі у Давосі, закликає гостей приїжджати, "коли в містах українських почнуть роздзягатися жінки" [Юшибка! Історики ссылки не найден.]. Восени 2012 року засновницю ФЕМЕН затримують у Російському аеропорту, В. Янукович вимагає щоб правоохоронні органи дали "самый суровый ответ" на дії учасниць руху, а київська міліція проводить допит А. Гуцол у рамках розслідування кримінальної справи про спливання хреста. Варто зазначити, що діяльність ФЕМЕН певним чином дискредитує український фемінізм, підміняючи шоу-активізмом національний жіночий рух за свої права.

Російські ЗМІ висвітлюють діяльність Януковича як поборника традиційних сімейних цінностей, пізніше під час Революції Гідності побачимо хто саме підтримував режим Януковича: "Накануне на Михайловской площади собрались противники евроинтеграции. Члены родительского комитета, казаки и простые киевляне устроили представление в защиту традиционных семейных ценностей" [10].

"Усі послы, по-московському звичаю, з бородами...". Ставлення до жінок, притаманне російській традиційній культурі, окрім сайтів прорелігійних організацій, здійснюється через російську соціальну мережу "В контакте", інформаційно-аналітичну службу "Русская народная линия", сайт "Русскоязычная Украина", сайт Союза Русского Народа міста Харків та ін. Поширюється нетерпимість та мова ворожечі до опонентів неотрадиціоналістів.

Не лише проросійські, а й патріотичні сили під дією релігійних настроїв поширюють агресію проти європейської політики рівності [25]. З 2011 р. ЛГБТ-активісти в Україні, які проводили публічні заходи на підтримку своїх прав зазнали жорстоких нападів. Політична партія "Свобода", яка на той час отримала 12 % місць у парламенті, публічно підтримала ці напади у грудні 2012 р. Організатори Київського Прайду кілька разів зазнавали жорстокого побиття та нападів упродовж 2010–2013 рр. Проте на переслідуванні і побитті гей-активістів анти європейський наступ не зупинився.

"Орудье їх війтами, бурмистрами і райцями, як чортяка грішними душами". На кінець 2012 р. на теренах пострадянського простору сформувався певний законодавчий тренд "підтримки традиційних сімейних цінностей". Він полягає у посиленні контролю держави за приватною сферою, обмеженні соціальної активності та можливостей жінок, поданні під виглядом традицій жіночої підкореності та підлеглості. З боку окремих представників наукової спільноти також поширюються відповідні рекомендації: "В Україні зараз є чудова нагода для того, щоб зупинити експансію гендерного виховання та гендерної політики в Україні. Першим кроком на цьому шляху є: вилучення з понятійного апарату у нашій країні терміну "гендер" [11]. Протиставлення правових норм і неотрадиційності знаходить відображення у законодавчих ініціативах: якщо релігійне бачення традиції суперечить нормам права, то вносяться зміни до законодавства. Згідно з Річним звітом про роботу 2013 року Представництва Української Православної Церкви у Верховній Раді України, головною метою діяльності УАП є "адаптація українського законодавства і нормативної правової бази до потреб Української Православної Церкви". Таким чином за 2011–2013 рр. до розгляду ВР було подано понад 20 законопроектів у сфері гендерної взаємодії та біополітики. Найбільш обговорюваними стали: заборона штучного переривання вагітності (абортів) (Проект відкликання у грудні 2012 р.), обмеження у використанні допоміжних репродуктивних технологій (очікував на розгляд з вето Президента). З чотирьох законопроектів, так званої заборони "пропаганди гомосексуалізму", останній № 8711 у 2013 р. приймається у першому читанні. Спостерігається певна динаміка: від обмеження можливостей жінок скористатись своїми правами через заборони, до відчуження людських прав, зокрема у сфері сексуальності та репродукції. Звісно ці законодавчі ініціативи мали негативну реакцію жіночих правозахисних організацій [25]. Загалом, на початок 2013 р. намітився конфлікт між міжнародними угодами ратифікованими Україною та національним законодавством.

"У них що ватажок, то й гетьман". Органи місцевого самоврядування підхоплюють ідею повернення до традицій російського "Домострою". Депутат Волинської обласної ради ініціював 10 липня 2012 року сесійні слухання на тему "З'ясування сутності гендерної політики та проблем і ризиків, які вона несе українському суспільству". Планувалося прийняти рекомендації, запропоновані ВОГО "Християнський рух за життя", у яких, окрім анти європейських гасел вимагалось "звернутись до СБУ з проханням припинити діяльність гендерних організацій, та тих хто надає їм інформаційну, організаційну чи фінансову підтримку, оскільки поширення ідеології "гендеру" становить загрозу національній безпеці України." [9]. На офіційному сайті Управління освіти і науки Миколаївської облдержадміністрації розміщується резолюція із такими рекомендаціями: "Міжнародні правові акти, які вступають в протиріччя з традиційними українськими моральними і сімейними цінностями, не повинні підписуватися і ратифікуватися, а раніше ратифіковані мають бути денонсовані" [23]. Показово, що саме у Миколаївській області відбудеться ряд подій, важливих для гендерних хронік України 2010–2013 рр.

Законодавчі ініціативи та навіть формулювання пропозицій калькується з російськомовних пропагандистських сайтів. Інформаційна атака була настільки потужною, що Google за запитом "гендер" видавав здебільшого посилання на стоп-гендерні російськомовні ресурси, які відтворювали брошуру "Гендер без

прикрас" [3]. Прорелігійна Росія, проголосивши гендерну рівність ворогом сім'ї і духовності, виступає також, проти свого законопроекту 2012 р. № 284965-3 "О государственных гарантиях равных прав и свобод мужчин и женщин и равных возможностей для их реализации", а пізніше, борці за традиційну сім'ю загально декриміналізують домашнє насильство у Російській Федерації. Важливо, що й досі, прикриваючись боротьбою з гомосексуалізмом, ВЦІРО блокує ратифікацію Україною Стамбульської конвенції – міжнародного документу, що захищає жінок від насильства.

"Не доїждячи верстов зо дві чи зо три до Києва". Маніяк, за яким закріпилось прізвисько Елвіс, роками гвалтував жінок різного віку у Київській області, але ці насильницькі злочини не здобули відповідної уваги у МВС України. На думку слідчого Руслана Сушко, вбивцю можна було б зупинити ще на початку кримінальної кар'єри, адже спочатку маніяк не вбивав своїх жертв зґвалтувань. Коли у травні 2011 р. Юрій Кузьменко був засуджений за вбивства по 14 доведених епізодах і описав близько двохсот вбивств жінок! [17], виникло багато питань про роботу міліції, яка мала б захищати громадян України, а не систему влади.

"Почали жовніри, консистуючи в городах і селах .. жінок та дівчат козацьких, міщанських і посполитих безчестити і мордовати". Прозелітизм на фоні поширення кримінальної субкультури призводить до поширення агресивних анти гендерних та ксенофобських настроїв: "Плоды евроинтеграции – ад на земле", "Евроинтеграция = самоубийство Украины!". Моральні паніки та опір гендерній політиці нерозривно пов'язується з анти європейськими рухами, які у 2013 році сягають апогею: "Гендер-ідеологія Європейського Союзу – це знищення української сім'ї, молоді та держави", "ЕС формирует карательную систему гендерфашизма". Більшість тогочасних електронних ресурсів на сьогодні недоступні, але посилання збереглися у російських блогах (наприклад Форум "Россия-Украина" Красноярского высшего командного училища радиоэлектроники ПВО) та українських аналітичних матеріалах [3; 25; 1].

Нагітання анти гендерної істерії переходить межі людяності. На той час у європейських країнах сексуальний контакт із жінкою, яка знаходиться у безпорадному стані, вже визнається зґвалтуванням. У російськомовному ж сегменті інтернету жертви сексуального насильства піддаються цькуванню під поширенням у соціальних мережах кліше "самадуравинювата". Повсюдно має місце шельмування та звинувачення жертв насильства – явищ, проти яких давно виступали європейські феміністки. Українські здобувачі наукових ступенів із силових структур жваво оперують поняттям "віктимна поведінка жінок" та "репутація" жертв сексуальних злочинів. У 2012 р. правозахисник Ігор Городецький, виправдовуючи зґвалтування в Україні, скаже у інтерв'ю ТСН "если язык не вязала, то как может помнит, добровольно это было или нет?" [28].

"Що робив усякий старості, усякий ротмістр, усякий значний чоловік, що йому в божевільну голову приїде, а найбільш із народом неоружним, з міщанами і хліборобами, котрі не мали жодного способу супротивити його статі". У Миколаєві 10 березня 2012 р. відбувається безчинство, у результаті якого розголосу набуває справа Оксани Макар. Після двох невдалих спроб задушити Оксану Макар, щоб приховати групове зґвалтування, мажори намагалися спалити її живцем. Захищаючи дітей можновладців, юрист скаже, що і зґвалтування не було і задушення це – частина рольових ігор за згодою і "костер ребята розожгли чотири не замерзла" [28].

"І нікому було на такі наруги жалуватись". Після 2010 р. прокримінальні еліти, силовики із МВС і релігійні громадські діячі під покровом Московського патріархату фактично толерують насильство щодо жінок. Пізніше М. Скорик у своєму інтерв'ю відзначити і деструктивну роль УГКЦ у подіях того часу: "факт, який свого часу вразив багатьох – Врадіївка. Згадайте, що саме наші церковні ієрархи тоді промовчали. Насправді, ця мовчанка є системною. УГКЦ чи інші члени ради Церков ширить міфи "про небезпеки гендерної ідеології" чи інші подібні, проте ми бачимо, що УГКЦ не пропонує шлях, як розв'язати, урегулювати негативні явища, а натомість фактично викидає із рук держави відповідний законодавчий інструмент, викидає силою" [22].

Загалом можна стверджувати, що у часи режиму Януковича кримінальна субкультура поширюється, а насильство

щодо жінок – посилюється. За даними прокуратури Миколаївської області, 2013 р. лише на території Врадіївського району були скоєні чотири умисних вбивства, серед них – вбивство у 2011 р. місцевої 15-річної школярки Аліни Поркул, що й досі лишилось нерозкритим. На кінець червня 2013 р. у Миколаївській області стається Врадіївка: два міліціонери вчинили групове зґвалтування та замах на вбивство жителя селища Ірини Крашкова. "Довго терпіли і корупцію, і хабарництво, і як влада очі закривала. А коли почали наших дітей фізично знищувати – повстали", – розказує місцевий активіст Геннадій Рябоконь" [19]. Характерно, що на цей час режим Януковича суттєво збільшує зарплати та виплати міліції.

Корумповані ставленики режиму покривають безчинства мажорів, а міліція не відстає від люмпенізованих кримінальних елементів. На Чернігівщині 11 березня 2013 р. колишній міліціонер Борзнянського райвідділу міліції, син власника магазину-кафе, здійснює напад на 21-річну Оксану Циганок, яка раніше працювала на нього продавчицею: вимагає грошей, ріже їй обличчя і встромляє вагітній на 6 місяці жінці ножа у живіт...

Зрештою, у 2013 р. таке толерування владою та міліцією гендерного насильства закінчується "Врадіївською ходою", яка стане точкою неповернення у прагненні народу України до свободи від чужих псевдотрадицій: *"Трошки згодом зашуміло по Україні, закипіло, мов у казані, і стали з'їжджатись у Київ ... і гетьману коронному узяти себе за шию не давали"*.

Як висновок зазначимо: в часи конфліктів відбувається ревізія традицій, тож нове прочитання класичних творів літератури та розгляд різних граней мистецтва сприяє формуванню майбутніх ціннісно-смыслових горизонтів нації. Диспозиція "свої" – "чужі", розглянута у романі "Чорна рада", у ХХІ столітті набуває нових вимірів та включає гендерний вектор. Настанови П. Куліша **"Блюдіться, да не порабощенні будете..!"** є й досі актуальною для вибудови суспільства, вільного від насильства щодо жінок. Гендерно детерміноване насильство є неприпустимим і не традиційним для України шляхом перенаправлення супротиву діям зовнішніх ворогів у агресію до своїх близьких. При цьому виникає загроза не лише безпеці окремих громадян, а й соціальній стабільності загалом.

Відзначимо також, що гендерні маркери насильства є недостатньо розробленою темою. Дослідження впливу гендерних чинників на соціальну стабільність, гендерна складова розгортання та вирішення соціальних конфліктів є затребуваною тематикою у світовій соціально-філософській науці. В Україні поглиблене вивчення власної історії та культури може допомогти для профілактики та боротьби з виявами гендерно обумовленого насильства, дискримінації та торгівлі людьми. Слова класика: **"Ще не попустимо глумитись над собою!"** можуть виступати у якості девізу сучасного українського жіночого руху.

Список використаних джерел

1. Sian Norris. Eastern Europe's blitzkrieg on gender equality. News Mavens. 2018. URL: <https://newsmavens.com/special-review/796/eastern-europe-s-blitzkrieg-on-gender-equality>
2. Skoryk M., Strebkova J., Matvienko S., Kogut A. Women's participation in the social and political life in Ukraine 2010–2012. Council of Europe, 2013. С. 5–11.
3. Гендер без прикрас: через гендерну політику к диктатурі гомосексуалізма. Всеукраїнське родителське об'єднання. Київ. 2010. 58 с.
4. Головіна О. В чому полягає мудрість жінки - до Дня жон-мироносиць. Православна газета. 2011. URL: http://church.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1604:2011-08-31-14-12-17&catid=77:2011-08-30-13-38-08&Itemid=6
5. Куліш П. Чорна рада: роман, оповідання, вірші. Харків, 2008. 287 с.
6. Лазарева В. Т. До історіографії досліджень державничо-правових ідей у творчості Пантелеймона Куліша. Український історичний збірник. 2012. № 15. С. 258–270.
7. Лазарева В. Т. Соціотворний потенціал філософських поглядів Пантелеймона Куліша: автореф. дис. ... канд. філос. наук. Київ, 2015. 18 с.
8. Левченко К. Б. Формування національної стратегії у сфері прав людини: методологічні та концептуальні підходи. Конституційне право та державне будівництво Європейські перспективи. 2014. № 10. С. 10–16.
9. Матеріали слухань про засади і сутність гендерної політики, та проект Рекомендацій слухань, підготовлені та запропоновані ВОГО "Християнський рух за життя". URL: <http://volynrada.gov.ua/news/10-lipnya-sesini-sluhannya-materiali>
10. Новости политики. Российские СМИ: Судьбу Украины решат тайные гарантии Януковичу. 2013. URL: <http://www.segodnya.ua/politics/rossiyskie-smi-sudbu-ukrainy-reshat-taynye-garantii-yanukovichu-477585.html>
11. Оливерчук В. П. Біоетичні погляди на проблеми гендерної політики в Україні. Вольногорск. Православным родителем. 2012. URL: <http://vg.rodkom.org/653.html>
12. Орлова Т. В. Жінка в історії України: історіографія XX – початку ХХІ ст.: автореф. дис. ... док. істор. наук. Київ, 2010. 33 с.
13. Основы социальной концепции Русской Православной Церкви. Официальный сайт Московского патриархата. 2011. URL: <http://www.patriarchia.ru.ua/db/text/1207692.html>
14. Патриарх Московский и всея Руси Кирилл выступил с критикой феминизма. Международная информационная группа "Интерфакс". Москва, 2013. URL: <http://www.interfax-religion.ru/?act=news&div=50749>

15. *Погоріла Л.* Феномен жінки в інтерпретації Римо-католицької церкви: цивілізаційні виклики сучасності: автореф. дис. ... канд. філос. наук. Київ, 2011. 19 с.
16. *Поперечна Г. А.* Філософська антропологія та історіософія Пантелеймона Куліша: автореф. дис. ... канд. філос. наук. Київ, 1998. 18 с.
17. Проговор для маньяка Елвіса: ексклюзивні подробиці дела. 2011. URL: <https://www.segodnya.ua/criminal/prihovor-dlja-manjaka-elvica-ekskluzivnye-podrobnosti-dela-277937.html>
18. *Радько Петро.* Трагічні традиції українського державотворення в контексті роману П. Куліша "Чорна Рада". *Сторінки історії*. 2009 (1). С. 121–125.
19. Рябоконь *Генадій*. Врідівка два роки після бунту. Національний антикорупційний портал "Антикор". URL: https://antikor.com.ua/articles/53813-vradiivka_dva_roki_pislja_buntu_pomsta_aktivistam_i_prokljattja_krashkovoji
20. Семья и вечные семейные ценности. Сайт "Родительский комитет". 2012. URL: <http://rodcom.org/2012/548.html>
21. *Скорик М. М.* Між європейським вибором та євразійськими цінностями: "гендерна рівність" у передвиборчих програмах українських партій. Українознавчий альманах. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2013. № 11. С. 158–164.
22. *Скорик М. М.* Священники греко-католицької церкви України виступили проти гендерного різноманіття. Експертний коментар. Сайт проекту WoMo. URL: <https://womo.ua/tserkov-protiv-gendernye-teorii-kak-forma-poraboshheniya/>
23. Управління освіти і науки Миколаївської обласної адміністрації. Резолюція. URL: <http://www.upr.moippp.org.ua/noviny/rezolyuciya.PDF>
24. *Фіонік Дмитро.* Маніяк поміж нами. URL: <https://zaborona.com/interactive/maniak-posered-nas/>
25. *Чермалух Наталія, Пагуліч Леся, Ярманова Галина, Гриценко Ганна.* Гендер, релігія і націоналізм в Україні. Київ, 2012. 150 с.
26. Чоловік і покора жінки. Католицький портал "Milites Christi Imperatoris". Архів 2011–2013. URL: <http://www.christusimperator.org.uk/node/20232>
27. *Шумка М. Л.* Проблема національного характеру у філософії Пантелеймона Куліша. *Studia Methodologica*. 2009. №29. С. 37–40.
28. Юрист о деле Макара. Николаевская областная интернет-газета. "Новости N". 2012. URL: <https://novosti-n.org/news/read/42450.html>
29. *Янукович В. Ф.* Промова на Форумі у Давосі. 2011. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=GqcNgBM5DEw>

References

1. *Sian Norris*, 2018. Eastern Europe's blitzkrieg on gender equality. News Mavens. URL: <https://newsnavens.com/special-review/796/eastern-europe-s-blitzkrieg-on-gender-equality>
2. *Skoryk M., Strebkova J., Matvienko S., Kogut A.*, 2013. Women's participation in the social and political life in Ukraine 2010–2012. *Council of Europe*. С. 5–11.
3. Hender bez prykas: cherez hendemiuu polytyku k dyktature homoseksualyzma (2010) [Gender unadorned: through gender politics to the dictatorship of homosexuality]. Vseukrainskoe rodytel'skoe obshchestvo. Kyiv: Vseukrainskoe rodytel'skoe obshchestvo.
4. *Holovina O.*, 2011. V chomu poliahaie mudrist zhinky - do Dnia zhon-myronosyt [What is the wisdom of a woman - to the Day of women-peacekeepers]. Pravoslavnaia hazeta – Orthodox Journal. Retrieved from http://churches.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1604:2011-08-31-14-12-17&catid=77:2011-08-30-13-38-08&Itemid=6 [in Ukrainian].
5. *Kulish P.*, 2008. Chorna rada: roman, opovidannia, virshi [The Black Council: Novel, Stories, Poems]. Kharkiv [in Ukrainian].
6. *Lazareva V. T.*, 2012. Do istoriografii doslidzhen derzhavnytsko-pravovykh idei u tvorchosti Panteleimona Kulisha [On the historiography of studies of state-legal ideas in the work of Panteleimon Kulish]. *Ukrainskyi istorychnyi zbirnyk - Ukrainian Historical Collection*, 15, 258–270 [in Ukrainian].
7. *Lazareva V. T.*, 2015. Sotsiotsivnyi potentsial filosofskikh pohliadiv Panteleimona Kulisha [Socio-creative potential of Panteleimon Kulish's philosophical views]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
8. *Lazareva V. T.*, 2014. Sotsiotsivnyi potentsial filosofskikh pohliadiv Panteleimona Kulisha [Forming a national human rights strategy: methodological and conceptual approaches]. *Konstitutsiine pravo ta derzhavne budivnytstvo Yevropeiskyi perspektivy - Constitutional law and state building European perspectives*, 10, 10–16 [in Ukrainian].
9. Materialy slukhan po zasady i sutnist hendemioi polytyky, ta proekt Rekomendatsii slukhan, pidhotovleni ta zapropinovani VOHO "Khristyianskyi rukh za zhyttia" [Hearing on the Basics and Essence of Gender Policy, and Draft Hearing Recommendations Prepared and Proposed by the Christian Movement for Life]. (n.d.). [volynrada.gov.ua](http://volynrada.gov.ua/news/10-lipnya-sesiini-slukhannya-materiali). Retrieved from <http://volynrada.gov.ua/news/10-lipnya-sesiini-slukhannya-materiali> [in Ukrainian].
10. Novosti polytyky. Rossiyskiye SMY: Sudbu Ukrainy reshat tainnye haranty Yanukovichu [Policy news. Russian media: The fate of Ukraine will be resolved by Yanukovich's secret guarantees]. (n.d.). www.segodnya.ua. Retrieved from <https://www.segodnya.ua/politics/rossiyskie-smi-sudbu-ukrainy-reshat-tainnye-garantii-yanukovichu-477585.html> [in Russian].
11. *Oliferchuk V. P.*, 2012. Bioetichni pohliady na problemy gendernoi polytyky v Ukraini. Volnohorsk. Pravoslavnyy rodytel'iam [Bioethical views on gender policy issues in Ukraine. Volnohorsk. To Orthodox parents]. Retrieved from <http://vg.rodcom.org/653.html>
12. *Orlova T. V.*, 2010. Zhinka v istorii Ukrainy: istoriografii XX – pochatku XXI st. [Woman in Ukrainian history: historiography of the XX – the beginning of the XXI century]. Extended abstract of Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
13. Osnovy sotsialnoi kontseptsii Ruskoii Pravoslavnoi Tserkvy. Ofitsiyni sait Moskovskoho patriarkhatu [Fundamentals of the social concept of the Russian Orthodox Church. Official site of the Moscow Patriarchate]. (n.d.). www.patriarchia.ru. Retrieved from <http://www.patriarchia.ru/ua/db/text/1207692.html> [in Ukrainian].
14. Patriarkh Moskovskiy y vseia Rusy Kyryll vystupyl s krytykoi femynizma. Mezhdunarodnaia ynfarmatsionna hruppa "Ynterfaks" [Patriarch of Moscow and All Russia Kirill criticized feminism. International Information Group "Interfax"]. (n.d.). <http://www.interfax-religion.ru>. Retrieved from <http://www.interfax-religion.ru/?act=news&div=50749> [in Russian].
15. *Pohorila L.*, 2011. Fenomen zhinky v interpretatsii Rymo-katolytskoi tserkvy: tsyvilizatsiini vykyky suchasnosti [The Phenomenon of Woman in the Interpretation of the Roman Catholic Church: Civilizational Challenges of the Present]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
16. *Poperechna H. A.*, 1998. Filosofska antropologia ta istoriosofia Panteleimona Kulisha [Panteleimon Kulish's Philosophical Anthropology and History]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
17. Prihovor dla manjaka Elvise: ekskluzivnye podrobnosti diela [Sentence for Maniac Elvis: Exclusive Case Details]. (n.d.). <https://www.segodnya.ua/criminal/prihovor-dlja-manjaka-elvica-ekskluzivnye-podrobnosti-dela-277937.html> [in Russian].
18. *Radko Petro*, 2009. Trahichni tradytsii ukrainskoho derzhavotvorennia v konteksti romanu P. Kulisha "Chorna Rada" [Tragic traditions of Ukrainian state-building in the context of P. Kulish's novel "The Black Council"]. *Storinky istorii - History pages*, 1, 121–125 [in Ukrainian].
19. *Riabokon Henadii*, 2015. Vradiivka dva roky pisla buntu [Vradiivka two years after the riot]. *Natsionalnyi antykoruptsiynyi portal "Antikor" - National Anticorruption Portal "Antikor"*. Retrieved from https://antikor.com.ua/articles/53813-vradiivka_dva_roki_pislja_buntu_pomsta_aktivistam_i_prokljattja_krashkovoji [in Ukrainian].
20. Siemia i vechnye semeinye tsennosti [Family and eternal family values]. (n.d.). rodcom.org/2012/548.html [in Russian].
21. *Skoryk M. M.*, 2013. Mizh yevropeiskym vyborom ta yevraziyskym tsinnostiamy: "genderni rinvni" u peredyvborchikh prohramakh ukrainskykh parti [Between European Choice and Eurasian Values: "Gender Equality" in Ukrainian Party Election Programs]. *Ukrainoznavchyi almanakh - Ukrainian almanac*, 11, 158–164 [in Ukrainian].
22. *Skoryk M. M.* Svjashenniki greko-katolicheskoi cervki Ukrainy vystupili protiv gendernogo raznoobrazja. Ekspertnyi komentar. [Skorik M. M. Priests of the Greek Catholic Church of Ukraine opposed gender diversity. Expert comment]. (n.d.). [womo.ua](https://womo.ua/tserkov-protiv-gendernye-teorii-kak-forma-poraboshheniya/). Retrieved from <https://womo.ua/tserkov-protiv-gendernye-teorii-kak-forma-poraboshheniya/> [in Ukrainian].
23. Upravlinnia osvity i nauky Mykolaivskoi obldzerzhadministratsii. Rezoliutsiia. [Department of Education and Science of Mykolaiv Regional State Administration. Resolution.]. (n.d.). www.upr.moippp.org.ua. Retrieved from <http://www.upr.moippp.org.ua/noviny/rezolyuciya.PDF> [in Ukrainian].
24. *Fionik Dmytro.* Maniak pomizh namy. [Fionik Dmytro. A maniac between us.]. (n.d.). zaborona.com/interactive/maniak-posered-nas/ [in Ukrainian].
25. *Chermalykh Natalia, Pahulich Lesia, Yarmanova Halyna, Hrytsenko Hanna*, 2012. Hender, relihiia i natsionalizm v Ukraini [Gender, religion and nationalism in Ukraine.]. Kyiv [in Ukrainian].
26. Choloivik i pokora zhinky. Katolytskyi portal "Milites Christi Imperatoris" [Man and woman submission. Catholic portal "Milites Christi Imperatoris"]. (n.d.). www.christusimperator.org.uk/node/20232 [in Ukrainian].
27. *Shumka M. L.*, 2009. Problema natsionalnogo karakteru u filosofii Panteleimona Kulisha [The problem of national character in Panteleimon Kulish's philosophy]. *Studia Methodologica*, 29, 37–40 [in Ukrainian].
28. Jurist o dele Makara. Nikolaevskaja oblastnaja internet-gazeta. "Novosti N" [Lawyer on the Makar case. Nikolaev regional online newspaper. "News N"]. (n.d.). <https://novosti-n.org>. Retrieved from <https://novosti-n.org/news/read/42450.html> [in Russian].
29. *Yanukovich V. F.*, 2011. Promova na Forumi u Davosi [Speech at the Davos Forum]. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=GqcNgBM5DEw> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 07.09.2019

J. Strebkova, docent, PhD of philosophy, specialty on social philosophy and philosophy of history, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute" (Kyiv, Ukraine)

"THE BLACK COUNCIL" ON THE GENDER BACKGROUND: CHRONICLES 2010–2013

Research on influence of gender factors on social stability, using the P. Kulish work's "The Black Council" tokens has been made. Panteleimon Kulish's artistic work was used not only as a reflection of the historical events of 1663, but also as a project of social reality that is reproduced from a historical perspective. Citations from publishing "Ukrainian Classic" series of 2008 year had been used and they do not correlate with the images or characters of the writer. Gender component of deployment of social conflicts have been analyzed. Reflected that, in Ukraine deep learning of own history and culture can help for prevention and combating the manifestation of gender-based violence. Shown, that social philosophy combining with methodology of social and humanitarian knowledge give us possibility not just to analyze fiction as a reflection of social reality, but also use elements of works to study the ethno-humanistic orientation of traditions and anti-human practices.

Highlighted, that the interpretation of traditions played a key role in the process of building of Ukrainian statehood during events of 2010–2013 years. In chronicles of Ukrainian events, which were harbingered by Euromaidan, gender markers of violence had been identified. Shown, that gender-based violence is inadmissible and is not traditional for Ukraine. News and outreach information resources on the formation of the concept of "anti-family technology", which include gender politics, juvenile justice, and the so-called "homodictatorship", have been analyzed. Russian citations are presented without translation in order to preserve the style and originality of concepts. The religious component of Russian informational influence is revealed: redirecting resistance from Ukraine's external enemies into aggression towards their citizens – women. Illuminated, that not just prorussian, but also patriotic forces under the influence of religious sentiment spread aggression against the European gender equality policy.

It has been proven that ignoring the gender aspects of security leads to destabilization of the community, and not only the security of individual citizens, but also the social stability in general. It is argued that in Ukraine, tolerance of any religious organization to violence against women will not be perceived positively and will have negative consequences.

Key words: Ukraine's chronicles, P. Kulish tokens, "The Black Council", gender, gender markers of social stability, 2010–2013 precursors of Euromaidan.

Наукове видання

ВІСНИК
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
УКРАЇНОЗНАВСТВО

Випуск 21

Оригінал-макет виготовлено ВПЦ "Київський університет"

Responsibility for the opinions given, statements made, accuracy of the quotations, economical and statistical data, terminology, proper names and other information rests with the authors. The Editorial Board reserves the right to shorten and edit the submitted materials. Manuscripts will not be returned.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи та електронні носії не повертаються.

Формат 60x84^{1/8}. Обл.-вид. арк. 6,5. Ум. друк. арк. 6,05. Наклад 300. Зам. № 219-9561.
Вид. № Фл9. Гарнітура Arial. Папір офсетний. Друк офсетний.
Підписано до друку 12.05.20

Видавець і виготовлювач
ВПЦ "Київський університет", кімн. 43,
б-р Тараса. Шевченка, 14, Київ, 01030
☎ (38044) 239 32 22; (38044) 239 31 72; тел./факс (38044) 239 31 28
e-mail: vpc_div.chief@univ.net.ua, redaktor@univ.net.ua
http: vpc.univ.kiev.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02